

5.5 Člověk a jeho svět

5.5.1 Charakteristika předmětu

Tento vyučovací předmět má za úkol vytvořit prvotní ucelený obraz světa, zahrnuje v něm poznatky celého lidstva během jeho vývoje a vyznačuje základní vztahy v něm. Využívá v co největší míře zkušeností dítěte z jeho nejbližšího okolí a prostředí, učí ho vnímat pravdivý obraz světa, orientovat se v něm, zaujmout v životě správný postoj. Využívá poznatků a dovedností dítěte z jeho vlastních zážitků a zkušeností, taktéž z jeho poznatků o rodině nabýtých životem a ukazuje mu cestu k poznávání souvislostí, že „vše souvisí se vším“ a že člověk je neoddělitelnou součástí celého vesmíru. Tato vzdělávací oblast vymezuje obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví a bezpečí. Žáci se učí vnímat lidi, vztahy mezi nimi, přemýšlet o nich a chránit je. Žáci se učí porozumět vztahům ve společnosti, soudobému způsobu života, jeho problémům, včetně situací ohrožení. Důraz je kláden na praktické poznávání místních skutečností, na utváření přímých zkušeností žáků např. v dopravní výchově.

Vzhledem k obšírnosti předmětu je tento rozdělen na dvě části, které blíže specifikují jeho obsah – část přírodovědnou část vlastivědnou. Předmět (obě jeho části paralelně) je vyučován ve všech ročnících (1.-5. třída) prvního stupně. Pro přehlednost a lepší organizaci vyučování jsou mu vyhrazeny tyto hodinové dotace:

- 1. ročník: 2 hodiny týdně (obě části – avšak s důrazem na část přírodovědnou);
- 2.-3. ročník: 1 hodina týdně část přírodovědná + 1 hodina týdně část vlastivědná;
- 4.-5. ročník: 2 hodiny týdně část přírodovědná + 2 hodiny týdně část vlastivědná.

Při členění témat předmětu Člověk a jeho svět vycházíme z toho, že v prvním období (1.-3. třída) dítěte převládá zájem o přírodu, která jej od narození obklopuje a je proto bližší jeho chápání. Proto je kláden v 1.-3. ročníku důraz na část přírodovědnou. V druhém období (4. - 5. ročník) je žák již schopen vnímat a porozumět abstrakci, hledat podstatu jevů a hledat řešení zadaných úkolů. V tomto období je proto kláden větší důraz na část vlastivědnou.

Výuka probíhá ve většině případů v kmenové učebně, součástí předmětu Člověk a jeho svět ovšem rovněž jsou: skupinové práce, projektové dny na prvním stupni, pokusy a pozorování, návštěva hvězdárny, návštěva knihovny, výstav, ZOO, galerií či muzeí, vycházky s odborným výkladem, práce s naučnou literaturou a s encyklopediemi i školy v přírodě a práce s interaktivní tabulí.

Potřebné vědomosti a dovednosti ve vzdělávacím oboru Člověk a jeho svět získávají žáci především pozorováním názorných pomůcek, přírody a činnosti lidí, hrají určené role, řeší modelové situace.

Charakteristika přírodovědné a vlastivědné části

Zaměřujeme se na vztahy živých a neživých přírodnin na Zemi, na ochranu životního prostředí, na zkoumání věcí a látek dětem tohoto věku blízkých i na prvotní seznámení se vztahy ve vesmíru. Do této části jsou začleněna téma o lidském těle, zdraví, výživě a také téma zaměřená na osobní bezpečí žáků a ochranu při živelných katastrofách.

V této části se žáci učí orientovat na mapě České republiky i na mapě Evropy, seznamují se s městy a s historickými událostmi z dějin našeho národa. Ukazujeme jim Českou republiku jako součást Evropské unie a vysvětlujeme jim souvislosti vývoje lidstva, náboženství a kulturních tradic. Učíme se vnímat jednotlivé národy jako jedinečné, jedinec v našem pojetí je svébytná osobnost s právem na svobodný život. Do vlastivědné části předmětu jsou zahrnuta téma připomínající historické události, jež se vážou ke státním svátkům a významným dnům.

5.5.2 Výchovné a vzdělávací strategie

Kompetence k učení

- Podnášejeme přirozenou touhu žáka objevovat nové informace o přírodě a okolním světě.
- Nabízíme různé způsoby a možnosti, jak se dovedět co nejnovější poznatky (zejména při exkurzích a vycházkách).
- Učíme žáky informace vyhledávat, trídit a řadit podle základních znaků.
- Pro hlubší pochopení souvislostí přírodních i historických jevů a zákonitostí.
- Povzbuzujeme a vítáme každou aktivitu, která vede k získání zajímavých poznatků.
- Podporujeme u žáků snahu o získávání informací vlastním pozorováním, experimentováním.
- Při projektech dáváme žákovi dostatek prostoru k vyjádření i ke kritickému zhodnocení procesu (výsledku) učení.
- Používáme odbornou literaturu, encyklopedie i video a Internet.

Kompetence k řešení problémů

- Na základě pokusu nabízíme různé možnosti vyhodnocení problému.
- Při nezdaru započatého „výzkumu“ jej opakujeme a trváme na jeho dokončení.
- V terénu nabízíme možnost srovnání a vedeme k výběru správného postupu.
- Umožňuje žákovi, aby na základě vlastního pozorování vyvodil závěr a ten obhájil.
- Nabízíme prostor k řešení problému na základě vlastní zkušenosti dítěte.
- Klademe důraz na plánování a promyšlení způsobu řešení.
- Podporujeme u žáků hledání rozličných variant řešení a vedeme je k výběru nejhodnějšího řešení na základě diskuse.

Kompetence komunikativní

- Zadáváme referáty a dbáme při tom na správném a věcném vyjadřování v písemném i ústním projevu.
- Úroveň porozumění textu i látce kontrolujeme otevřenými otázkami.
- V rámci projektů učíme spolupráci s ostatními.
- Dáváme dostatek prostoru k diskusi a naslouchání.
- Podporujeme vyhledávání informací z různých zdrojů.
- Klademe otevřené otázky.

Kompetence sociální a personální

- Spoluutváříme pravidla skupinové a projektové práce.
- Věkovou různorodostí skupin, zejména při projektových dnech 1. stupně, se podílíme na vytváření příjemné atmosféry při práci.
- Na exkurzích, vycházkách a besedách dbáme na vhodné jednání s ostatními lidmi a chování žáků případně korigujeme.
- Dbáme na dostatek prostoru pro spolupráci ve skupině žáků tak, aby si pomáhali a přitom se respektovali.

Kompetence občanské

- Zařazujeme dostatek pozorování a pokusů za účelem pochopení základních lidských hodnot.
- Účelné rozhodování v situacích ohrožení vlastního zdraví včetně chování při mimořádných událostech.
- Návštěvami výstav, muzeí a galerií se podílíme na vytváření povědomí o historických a kulturních tradicích.
- Nabízíme vhodné aktivity k zapojení se do kulturního dění ve škole i v obci a takovéto snahy povzbuzujeme.

- Podporujeme vznik a vyhraňování občanských postojů vzhledem k nejbližšímu okolí i vzdálenějšímu životnímu prostředí.
- Uvádíme dětem kladné vzory.
- Poskytujeme know-how na ochranu zdraví svého i druhých.

Kompetence pracovní

- Poskytujeme know-how na ochranu zdraví svého i druhých, dbáme na dodržování pravidel bezpečnosti práce.
- Dbáme na dodržování ochrany kulturních a historických památek.
- Seznamujeme se zákonnými normami pro ochranu národního kulturního dědictví i se sankcemi za jeho poničení.
- Vytváříme podmínky pro uvědomělé plnění povinností a závazků. Jdeme příkladem.

Kompetence digitální

- Klademe důraz na vytváření společných pravidel chování ve třídě včetně pravidel při práci s technologiemi a na jejich dodržování.
- Vedeme žáky k dodržování pravidel chování při interakci v digitálním prostředí, k ochraně osobních údajů a k uvědomění si, které údaje je vhodné, a naopak nevhodné o sobě zveřejňovat a proč.
- Vedeme žáky k respektování autorských práv při využívání obrázků, videí a informací.
- Vedeme žáky ke zdravému používání online technologií, k uvědomění si zdravotních rizik, která mohou nastat při jejich dlouhodobém používání, a k jejich předcházení, např. zařazováním relaxačních chvilek.
- Motivujeme žáky ke zkoumání přírody s využitím online aplikací a ke vhodnému využívání digitálních map a navigací.
- Dáváme žákům prostor k plánování a realizaci pozorování a pokusů s účelným využitím digitálních technologií.

5.5.3 Vzdělávací obsah vyučovacího předmětu

Téma	Učivo	Žák by (se/si) měl ... 1. období	Žák by (se/si) měl ... 2. období	průzezová témata, mezipředmětové vztahy a další poznámky
Domov Naše vlast Evropa a svět	ČJS-3-1-01	<ul style="list-style-type: none"> - určit svoji adresu; - orientovat se v plánu svého bydliště; - rozpoznat a popsat stručně bližší a vzdálenější okolí. - znát základní státní symboly, zřízení 	<ul style="list-style-type: none"> - bliži specifikovat polohu svého bydliště (vzhledem ke škole, regionu, státu); - používat mapu k určení regionu ČR. - znát symboly našeho státu, zřízení, státní správu a samosprávu 	Projekt: <i>Místo, kde žijeme</i> (jeden den, pro celý 1. stupeň) OSV – práce ve skupinách MED – vyhledávání informací VDO – řešení problému ENV – pozorování okolní krajiny, srovnávání OSV – přesně definovat pravidla silničního provozu, chápání jejich nutnosti a vysvětlit, proč se jimi řídit
ČJS-5-1-01 ČJS-5-1-05 ČJS-5-1-06	Škola	<ul style="list-style-type: none"> - vlastními slovy popsat změny v nejbližším okolí; - načrtout plánek bezpečné cesty do školy, - orientovat v prostorách školy. - znát riziková místa v okolí školy 	<ul style="list-style-type: none"> - definovat základní dopravní značky; 	Projekt : <i>Místo, kde žijeme</i>
	ČJS-3-1-01			
Obec	ČJS-3-1-02 ČJS-5-1-04	<ul style="list-style-type: none"> - vymenovat některé památky Brna, ke kterým se vztahují pověsti a vlastními slovy popsat; - rozpoznat pravdu a smyšlený příběh. 	<ul style="list-style-type: none"> - dokázat vysvětlit podstatu pověsti; - vybrat a záředit pověst k historické památky; - porovnat rozdíl pověstí našeho a jiného (okolní státu); - předvést dramatizaci 	Projekt: <i>Místo, kde žijeme</i> MPV – ČJ – sloh, čtení, VV

**Místo,
kde žijeme**

Téma	Učivo	Žák by (se/si) měl ... 1. období	Žák by (se/si) měl ... 2. období	průlezová téma, mezipředmětové vztahy a další poznámky
Okolní krajina ČJS-3-1-03 ČJS-5-1-01	Mapy	<ul style="list-style-type: none"> - vybrat v terénu správně turistickou značku a orientovat se podle ní; - porozumět principu hledání světových stran na mapách (turistických i obecných); - vybrat několik značek na mapě a srovnat je s okolními značkami ve volné krajině; - popsat a najít orientační body; - v terénu najít a pojmenovat přírodní a umělé prvky v krajině. 	<ul style="list-style-type: none"> - srovnávat a bliže specifikovat povrch okolní krajiny a krajiny státu s krajinami jiných podnebních pásem; - na základě médií vytvořit vlastní názor na změny v krajině globálně a jejich přičiny. 	Projekt: <i>Místo, kde žijeme</i> Realizace učiva: školy v přírodě
Místo, kde žijeme	Mapy ČJS-5-1-03 ČJS-5-1-05	<ul style="list-style-type: none"> - demonstrovat práci s buzolou; - zařadit při pobytu v terénu pravidla bezpečnosti. 	<ul style="list-style-type: none"> - zorganizovat pohybovou aktivitu v terénu s důrazem na dodržování bezpečnosti; - provést kritiku a následně navrhnut správné řešení nevhodného chování lidí v přírodě; - umět ukázat na mapě ČR hlavní a jiná velká města; - shrnout poznatky o hospodářské situaci v ČR a v jiných státech Evropy; - ukázat hlavní města nejvíce spolehlivých států EU; - vlastními slovy srovnat státy vyspělé, méně vyspělé a zaostalé, uvést příklady a najít na mapě. 	ekt: <i>Cestujeme po Evropě</i> (Realizace ve 4. a 5. třídě) MED – hledání a získávání informací, třídění a výběr OSV – spolupráce ve skupině, komunikace, hledání kompromisu, respektování a pomoc OSV – dodržování pravidel MUL – poznání jiných národů, nutnost dorozumívání se při cestování
Rodina	ČJS-3-2-01 ČJS-3-2-02 ČJS-5-2-04	<ul style="list-style-type: none"> - vyvodit, vyjádřit a vytvořit pravidla pro soužití ve škole, v rodině i celé společnosti; - vymenovat členy své rodiny, jejich funkci a úkoly; - rozlišit blízké přibuzenské vztahy a role členů rodiny; - znát povolání rodičů a vymenovat některé pracovní činnosti. 	<ul style="list-style-type: none"> - řídit se vytvořenými pravidly; - nakreslit schéma fungování rodiny; - seznámit se s rozpočtem rodiny, výdaji na bydlení, úspory, plátky, způsoby platby (bezhotovostně, hotovostně) 	MUL, OSV – dramatizace rodinných situací a obhajoba postojů

Téma	Učivo	Žák by (se/si) měl ... 2. období	průřezová téma, mezi předmětové vztahy a další poznámky
	Mezilidské vztahy		MUL – orientace a znalost základních pojmu OSV – tvorba vlastních pravidel třídy MED – dramatizace MPV – český jazyk – čtení a sloh
ČJS-5-2-01 ČJS-5-2-02		- rozehnat správné a nesprávné chování; - zobecnit pojem „slušné chování“; - zařadit pojem „demokracie“ ke konkrétním pravidlům; - popsat přednosti i nedostatky svého kamaráda i svoje; - tolerovat a chápout slabší spolužáky a pomáhat jim.	- analyzovat svoje chování v rodině, ve třídě, v kolektivu, vysvětlit a obhájit ho; - vysvětlit pojem „demokracie“, znát její principy - rozpoznat rizikové situace, zvládat vlastní emoce, - vlastními slovy popsat příklady porušování demokracie v současném světě
ČJS-5-2-03	Právo, spravedlnost, vlastnictví	- kategorizovat osobní věci; - osobní vlastnictví, - seznámit se s pojmem právo na reklamací podnikání - rozhodnout, co je hmotný a co nehmotný majetek; - mít povědomí o právech a povinnostech - odhadnout právní a protiprávní jednání ve společnosti.	- zařadit druhy vlastnictví; - rozlišit pojmy zákon a morálka a uvést příklady; - banka jako správce peněz, vysvětlit a uvést příklad nemožnosti realizace všech chtěných výdajů, možnosti i rizika půjček - najít rozdíl mezi zákonem a morálkou; - uvést příklady různých politických stran; - porovnat a vysvětlit rozdíl mezi politickou stranou banky a církvi; - formulovat svými slovy jeden ze zákonů fungování EU a jiných - seznámit se s rozpočtem rodiny, nutnými výdaji, hotovostní a bezhotovostní platbou, úsporami, výdaji.
ČJS-5-2-05	Globální problémy	- pojmenovat a uvést příklady „konzumní společnosti“; - spoluuvyvářet pravidla třídy: ohleduplnost, konflikty - definovat problémy životního prostředí v blízkém okolí; - vybrat vhodnou možnost řešení konkrétního problému ochrany živ.prostředí	- diskutovat o důsledcích života konzumní společnosti, - popsat svými slovy aktuální změny ve společnosti OSV – vytvoření osobního postoje a jeho zdůvodnění a ve světě; - najít v novinách, časopisech či v televizním zpravodajství příklad „globálního problému“.

Lidé kolem nás

Téma	Učivo	Žák by (se/si) měl ... 1. období	Žák by (se/si) měl ... 2. období	průřezová téma, mezi předmětové vazby a další poznámky
Lidé a čas	Orientace v čase Současnost a minulost v našem životě Regionální památky Báje a pověsti	- ve vztahu k sobě uvést příklady minulosti, přítomnosti a budoucnosti; - zařadit na časovou přímku mezníky vývoje lidstva obecně; - porovnat způsob života kdysi a dnes; - orientovat vzhledem ke svému životu na jednoduché časové přímce.	- na časové přímce vyznačit rok a určit letopočet; - uspořádat vzestupně významné události našich dějin od Sámovy říše až po současnost - vybrat významné události z historie našeho národa - srovnávat život v různých historických obdobích - vysvětlit vznik a význam státních svátků z historického či náboženského hlediska	Projekt : Významné osobnosti našeho národa (pro 4. a 5. třídu) MED – vyhledávání a třídění informací OSV – komunikace ve skupině ENV – porovnávání způsobu života VDO – hodnocení historických jevů
ČJS-3-3-01 ČJS-3-3-02 ČJS-3-3-03 ČJS-5-3-01	Látky a jejich vlastnosti Voda a vzduch Nerosty a horniny		- uvědomovat význam vody, vzduchu a půdy pro zachování života; - provádět jednoduché pokusy u známých látek; - umět v terénu rozlišit prvky živé a neživé přírody; - určovat společné vlastnosti látek.	ENV, MUL, OSV – vysvětlení jednoduchých pokusů před spolužáky či rodiči. EGS, MED, ENV – Projekt: modelová situace různých mimořádných událostí a ochrany
ČJS-3-4-03 ČJS-3-4-07 ČJS-5-4-03 ČJS-5-4-04	Vesmír a Země		- seznámit se s planetami naší sluneční soustavy	ENV – zamýšlením se nad budoucností Země, dodržováním a působením ochrany životního prostření vesmíru
ČJS-5-4-02	Rozmanitost přírody		- začlenit planety do sluneční soustavy; - umět jednoduše vysvětlit střídání dne a noci - být seznámen s historickými mezníky výzkumu vesmíru - diskutovat a možné budoucnosti pobytu lidí ve vesmíru - vysvětlit střídání roč. období, dne a noci	

Téma	Učivo	Žák by (se/si) měl ... 1. období	Žák by (se/si) měl ... 2. období	průzvová téma, mezi předmětové vztahy a další poznámky
Živá příroda		<ul style="list-style-type: none"> - rozesnat základní znaky života - znát význam živé přírody pro člověka - vyjmenovat a rozesnat dané živé přírodniny 	<ul style="list-style-type: none"> - třídit organismy do známých skupin s pomocí atlusu a encyklopedii všichni; - znát průběh a způsob života vybraných rostlin a živočichů; - zkoumat základní společenstva, zdůvodnit vzájemné vztahy, shody, rozdíly v přizpůsobení organismů prostředí 	Projekt: <i>Země</i> ENV, OSV, EGS – exkurze do ZOO
ČJS-3-4-02 ČJS-5-4-01 ČJS-5-4-04	Ochrana životního prostředí Rizika v přírodě	<ul style="list-style-type: none"> - vyádřit vlastními slovy co je to památnka a uvést několik příkladů z daleké i blízké minulosti, ze svého okolí a města; - rozlišovat aktivity propisující životnímu prostředí a zdraví člověka od těch škodlivých; - vysvětlit svými slovy možnosti ochrany památky; být obeznámen s pojmy národní park, DHKO, chráněná památnka ad. - stručně charakterizovat přírodní jevy a jejich rizika; - vědět, jak se účinně chránit při mimořádných událostech (povinnosti při vyhlášení mimořádných událostí, evakuacní zavazadlo). 	<ul style="list-style-type: none"> - rozlišit historický význam památek; - diskutovat o jejich ochraně a navrhovat možná řešení; - pracovat s mapou ČR a Evropy a vybrat významné historické památky; - vymenovat několik organizací na ochranu přírodního bohatství; - vysvětlit význam průmyslové revoluce v souvislosti s ochranou životního prostředí; - hodnotit problém životního prostředí v celosvětovém měřítku; - naplánovat, založit pokus a vyhodnotit výsledky pokusu; - charakterizovat přírodní jevy a rizika vzniku mimořádných událostí. 	Projekt: <i>Země</i> OSV – hledat možnosti zapojit se aktivně EGS – řešení problému mezi minulostí a současností ENV, EGS, OSV, MED, VDO – akce spojené s ekologickým centrem Rezekvitek.

Rozmanitost přírody

Téma	Učivo	Žák by (se/si) měl ... 1. období	Žák by (se/si) měl ... 2. období	<i>průřezová témata, mezipředmětové vztahy a další poznámky</i>
Lidské tělo Péče a výživa Osobní bezpečí Partnerství, rodičovství, sexuální výchova Péče o zdraví Návykové látky Krizové situace Pomoc v případě ohrožení Mimořádné události	- popsat základní části lidského těla, základní funkce a projevy - umět vysvětlit "zdravý životní styl", uchování potravin, vhodný jídelníček, pitný režim, - vědět, jak ošetřit drobná poranění - pojmenovat závislost (počítač, automaty, omamné látky) - vysvětlit pojmy: evakuace, ohrožení, varovný signál, prevence vzniku požáru - být seznámen s krizovými situacemi - tvorit společná pravidla komunikace, rozpoznat rizikové situace a umět odmítnout - uvědomovat nebezpečí hromadného ohrožení; - znát čísla nouzových telefonních linek - odmítnout návykovou látku v modelové situaci - znát rizika komunikace v elektronických médiích - znát základní varovný signál, příčiny a prevence vzniku požáru a evakuaci při požáru.	- vyjmenovat části lidského těla a vysvětlit fungování vnitřního ústrojí; - rozlišit základní vývojové etapy lidského života; - charakterizovat jednotlivé etapy života (vhodnost cílověka jako savce sexuálního partnerství, rodičovství, intimní a duševní); MED, OSV, EGS - pojmenovat závislost (počítač, automaty, omamné látky) - vytvořit si svůj vlastní vhodný denní režim, jídelníček, trávení volného času - umět chovat v silničním provozu jako cyklista, předcházet rizikovým situacím v dopravě, přivolat pomoc, znát pravidla chování v dopravních prostředcích - uvědomovat nebezpečí hromadného ohrožení; - seznámen s riziky v krizových situacích; vědět co je integrovný záchranný systém, vymenovat příčiny vzniku požáru - prohlubovat znalostí v oblasti protidrogové prevence;	Projekt: Školní jídelna MUL – historickými doklady (obrázky) ukázat shodný vývoj TV - ošetření při drobných poranění v hodinách TV MPV – přesahy do ČJ, AJ, M, VV, PRČ	

Cílovek a jeho zdraví

ČJS-3-5-01
ČJS-3-5-02
ČJS-3-5-03
ČJS-3-5-04
ČJS-5-5-01
ČJS-5-5-02
ČJS-5-5-03
ČJS-5-5-04
ČJS-5-5-05
ČJS-5-5-06
ČJS-5-5-07
ČJS-5-5-08